

Fonteinkerk, 26 maart 2023

Lezing: Johannes 11:1-7, 17-27 en 32-44

Een paar weken geleden stond er een boze column van de schrijfster Nelleke Noordervliet in de krant. “Ik schaam mij,” schreef zij, “ik schaam me voor mijn overheid die zoveel fouten heeft gemaakt op allerlei terreinen.” En dan komt het trieste rijtje crises en problemen weer voorbij: de toeslagenaffaire, de aardbevingsslachtoffers in Groningen, de asielzoekers, het tekort aan woningen, het stikstofdossier, de problemen in het onderwijs en de gezondheidszorg, enzovoort. Ze schrijft: “Het systeem kraakt. Mensen voelen zich niet meer vertegenwoordigd.”

Tot mijn schrik was ik het voor 200 procent met deze column eens! Lang geleden voelde ik mij een trotse Nederlander die meende dat wij het allemaal goed voor elkaar hadden in dit land. En nu schaam ik mij, voor mijn overheid en voor mijn land. Het gebeurt veel te vaak dat de overheid zich tegen haar eigen mensen lijkt te keren, of zich geen zier lijkt aan te trekken van het lot van de Nederlanders. Deze week betrapte ik mijzelf, kijkend naar het journaal, op de cynische gedachte: “Je kunt in dit land beter een das zijn dan een Groninger!” Voor die dassen worden kosten noch moeite gespaard; er worden zelfs prachtige dassenburchten aangelegd waarvan die dassen enkel nog de sleutel van de voordeur hoeven om te draaien. Die bescherming, die zorgvuldigheid, die koninklijke behandeling, - daar kunnen de mensen in Groningen alleen maar van dromen!

“Mensen voelen zich niet meer vertegenwoordigd.” Dat is natuurlijk een gevaarlijke ontwikkeling. Een samenleving kan alleen maar functioneren als mensen zich gezien en gehoord voelen, als zij zich verbonden voelen met het geheel. De maatschappij komt als samenleving in gevaar als mensen zich over het hoofd gezien en aan de kant gezet voelen. Het cement van de samenleving verdwijnt als mensen het gevoel krijgen: “Ik tel niet mee, ik heb geen stem, ik ben blijkbaar niet belangrijk. De overheid is er voor de multinationals en voor de regeltjes uit Brussel, en natuurlijk ook voor de dassen, maar niet voor mij!”

Overigens is dat een gedachte die ons allemaal weleens overvalt: “Ik doe er niet toe!” Dat ga je denken als er teveel dingen mislukken in je leven, als er teveel ziekte en ongeluk op je pad komen, als je oud bent geworden en het gevoel hebt dat je voor niemand meer van belang bent. En als je er al in slaagt om je eigen gevoel van waarde nog redelijk overeind te houden, dan ga je toch twijfelen aan de waarde van een mensenleven als je kijkt naar het gemak waarmee tieners elkaar met messen en pistolen naar het leven staan, of als je kijkt naar de mensonterende verspilling van mensenlevens aan het Oekraïense front. Wat is een mensenleven in deze wereld waard, als het erop aankomt?

“Lazarus, kom naar buiten!” Voor Jezus is het leven van Lazarus van groot belang. Niet alleen omdat Lazarus zijn vriend is, maar omdat Lazarus een mens is... Deze zondag, de vijfde zondag in de veertigdagentijd, heet zondag “Judica”, “doe mij recht”. Dat is een kreet die in het leven van mensen telkens weer opklinkt. “Doe mij recht,” dat roepen de Groningers en de toeslagenouders al jaren! In Psalm 43 is het de kreet van een man die door vijanden wordt belaagd. Je kunt dat toepassen op het leven van Jezus, die steeds meer werd bedreigd door tegenstanders. Je kunt het ook toepassen op je eigen bestaan, als het lot je oneerlijk behandelt. Het had ook de kreet kunnen zijn van Martha en Maria, de twee vrouwen uit het verhaal van Johannes 11: “Doe ons recht!” Want het leven is onrechtvaardig voor hen. Hun broer Lazarus, vermoedelijk een nog jonge man (want hij was een vriend van Jezus, en dus waarschijnlijk ook een leeftijdsgenoot), wordt ziek en sterft. Daarmee verliezen de twee zusters niet alleen hun geliefde broer, maar ook hun bescherming en hun bron van inkomsten. Ze hebben dit lot niet verdiend, en dat weten ze ook. Bovendien zijn ze van mening dat dit onheil voorkomen had kunnen worden, als hun vriend Jezus, de genezer en wonderdoener, eerder bij hen was gekomen om Lazarus beter te maken. In hun woorden klinkt verwijt door, verzet en boosheid:

“Heer, als U hier was geweest, zou onze broer niet gestorven zijn...” Ze verzetten zich tegen hun oneerlijke lot, tegen de onrechtvaardigheid van het bestaan.

Het is in dit verhaal vreemd en onbegrijpelijk dat Jezus, na het vernemen van Lazarus' dodelijke ziekte, nog twee dagen wegblijft. Als je hoort dat je vriend in nood zit, laat je toch meteen alles liggen, en ga je toch op hetzelfde moment nog naar hem toe? Wat bezielt Jezus? Misschien is het zo, dat juist die vriendschap Jezus tegenhoudt. Jezus' wonderen zijn geen vriendendiensten, geen speciale gunsten aan speciale personen. Vaak kijken wij er zó tegenaan, maar dat is riskant. Een vrouw uit onze tijd werd opeens ernstig ziek. Na een tijd van intensief gebed bleek zij genezen te zijn; ook de artsen noemden het een wonder. Zij voelde zich een uitverkorene, iemand voor wie God bijzondere aandacht had. Maar enkele jaren later kwam haar zoon in grote problemen. Zij bad voor haar zoon nog veel intenser dan zij ooit voor zichzelf gebeden had. Deze keer kwam er geen enkel antwoord. Daardoor raakte zij in een enorme geloofscrisis. Ze zei: “Als ik had gedacht dat God er toch niets aan kon doen, dan was het niet zo erg geweest. Maar Hij heeft mijn ziekte op een wonderbaarlijke manier weggenomen, en ik begrijp niet waarom Hij nu mijn zoon niet helpt. Ik heb zijn hulp nu véél harder nodig dan destijds...” Dit voorbeeld laat zien hoe riskant het is om een genezing te zien als een speciaal voor jou verricht wonder. Daarmee ga je voorbij aan de bedoeling. Jezus maakt duidelijk, in zijn woorden en in zijn weigering om meteen te komen, dat het hier niet gaat om een speciale gunst aan zijn vriend Lazarus. Het gaat hier om “de eer van God”, om het zien van “Gods grootheid”, opdat de mensen tot geloof zullen komen. Het wonder is dus bedoeld om te laten zien wie God is, als een teken van Gods mensenliefde, als een signaal van Gods aanwezigheid. Dat vinden we bevestigd in Jezus' woorden aan Martha: “Ik ben de opstanding en het leven.” Dat is in het Johannesevangelie de zevende en laatste “Ik ben”-uitspraak van Jezus. Met deze woorden “Ik ben” roept Jezus herinneringen op aan de woorden waarmee God zich openbaarde aan Mozes, bij de brandende braamstruik: “Ik ben, die Ik ben.” Met deze naam onthulde God aan Mozes wie Hij was, en wat zijn bedoelingen waren. “Ik ben die er zijn zal,” dat is de naam van een God die over alle grenzen heen met je meegaat, een God van trouw en verbondenheid. En die onthullende functie hebben de “Ik ben”-woorden van Jezus ook. Jezus is de opstanding en het leven, dat wil zeggen: Jezus staat principieel en fundamenteel aan de kant van het leven. Jezus wordt woedend als Hij ziet hoe de mensen verdriet hebben. Hij huilt bij het graf van zijn gestorven vriend. Want ieder mensenleven is in tel, ieder mens doet ertoe! Zo is God woedend en diep geraakt als Hij ziet hoe wij verdriet hebben en elkaar verdriet aandoen. Zo huilt God met ons mee, als de dood weer heeft toegeslagen. Nergens en nooit is de dood de bedoeling van God. Niet voor niets omschrijft Paulus de dood ergens als “de laatste vijand”. De dood past niet bij God, want God staat aan de kant van het leven. Dát moet in het verhaal van Lazarus duidelijk worden. Het wonder is geen vriendendienst maar een signaal, een teken van wie God is, en van wat Hij bedoelt. Elk mensenleven is heilig, en ieder mens is van belang...

Een verhaal dus waarin het draait om het teken, het symbool. Is het daarmee een symbolisch verhaal? Wat mij betreft niet! In het scheppingsverhaal van Genesis 1 wordt de aarde beschreven als een duistere chaos, waar geen leven mogelijk is. De stem van God roept dan het licht te voorschijn, en daarna alle levende wezens. Hij roept ze allemaal bij name (“licht, bomen, vissen, mensen,” enzovoort) en bevrijdt hen daarmee uit de macht van de duisternis. Precies zo roept Jezus de mens Lazarus bij zijn naam, en bevrijdt hem daarmee uit de macht van het donkere graf. “Maak de doeken los, en laat hem gaan,” zegt Hij daarna, alsof Hij zeggen wil: “Maak los die boeien, en laat hem vrij.” Als God ons roept bij onze naam, dan kunnen we niet anders dan opstaan en leven; zo krachtig, zo liefdevol is zijn stem. Het is een teken, een voor-teken van het komende Koninkrijk: zo ziet de toekomst eruit. De liefde van God is sterker dan de dood. Jezus zelf zal dat spoedig ondervinden: bij God is ieder mensenleven in tel!